

ВІДЗИВ
офіційного опонента
на дисертацію Андрія Володимировича Багана
«Військово-політична і громадська діяльність Романа Дашкевича»,
подану до захисту
на здобуття наукового ступеня доктора філософії
за спеціальністю 032 «Історія та археологія»

1. Актуальність теми дисертаційної роботи.

В умовах осмислення цивілізаційного підходу до наукових досліджень, важливим є акцент на персоніфікації історичного процесу. Формується розуміння, що одним із основних завдань історичних досліджень є здатність побачити людину через аналіз соціальних явищ – політики, економіки, культури, психології. Воєнне сьогодення актуалізує появу студій з проблем військової біографістики. Створення громадсько-політичного портрету непересічної постаті військового, громадського діяча Романа Дашкевича дозволяє розширити уявлення про добу, в якій він жив, поглиблює знання про Велику війну, Українську революцію, міжвоєнний період. Високою оцінкою цієї постаті стало присвоєння 2019 р. 26-й артилерійській бригаді Збройних Сил України почесного найменування «імені генерал-хорунжого Романа Дашкевича» (с. 7).

Отож, вважаємо, що дисертація «Військово-політична і громадська діяльність Романа Дашкевича» має значний науковий інтерес, видається актуальною, як з теоретичного, так і з практичного боку. Результати такого дослідження будуть корисними для більш глибокого усвідомлення військової історії України, і безперечно, стануть внеском у розвиток вітчизняної та зарубіжної історіографії з теми.

2. Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації та їх достовірність.

Аналіз тексту дисертаційного дослідження Андрія Володимировича Багана засвідчує високий рівень обґрунтованості наукових положень, висновків та рекомендацій, які є достовірними та логічними. Мета та завдання дисертаційного дослідження чітко сформульовані та відображені у структурі роботи та її висновках. У *вступі* обґрунтовано всі необхідні складники: чітко обґрунтовано вибір теми дослідження; його зв'язок з науковими програмами,

планами, темами; визначено об'єкт та предмет; мету і завдання, хронологічні рамки та територіальні межі, наукову новизну роботи; з'ясовано методологічну основу дисертації, висвітлено апробацію та структуру дисертації.

У першому розділі проаналізовано історіографію, джерела та методологію дослідження. Історіографію автор поділив на дві тематичні блоки: праці, які характеризують участь Романа Дашкевича у період до і під час Першої світової війни, Української революції та роботи, які висвітлюють його міжвоєнну діяльність. Відповідно у цих блоках автор аналізує велике число різноманітних за тематичних наповненням праць від альманахів про Січових стрільців до доробків українських діаспорних учених, від нового прочитання проблем Української революції сучасними українськими вченими до зарубіжної історіографії.

Наслідком проведеної дисертантом евристичної роботи стало моделювання і вивчення широкої джерельної бази, зокрема не опублікованих джерельних матеріалів, опублікованих документів, спогадів, тогочасної періодики, що дозволило максимально об'єктивно розкрити зміст теми дисертації. Із архівних матеріалів, відзначимо, насамперед, не опубліковані джерельні документи Центрального державного архіву вищих органів влади та управління України, Центрального державного архіву громадських об'єднань та україніки, Центрального державного історичного архіву України у м. Львові. Дисертант опрацював 11 архівних фондів та 31 справу. Відмітимо, як позитив, ґрунтовне вивчення здобувачем історико-мемуарних праць, спогадів Р. Дашкевича (позиції 38-66 у Списку), однак, не зрозуміло, наскільки вичерпним є впорядкований дисертантом перелік. Урізноманітнюють джерельну базу документи родинного походження (с. 42, 51).

Скруппульозної серйозної роботи дисертанта потребувало виявлення та аналіз публіцистичної спадщини на сторінках часописів «Січові Вісти», «Діло», «Свобода», «Шляхи», «Літопис Червоної Калини», періодичних видань «Лугу», «Сокола-Батька» та інших спортивних товариств Галичини та ін. Загалом історіографічна та джерельна база дисертаційної роботи є достатньо

репрезентативною та засвідчує достовірність отриманих результатів дослідження, зокрема його наукової новизни.

Для розробки концепції, положень та висновків дисертації автор використав комплекс загальнонаукових, емпірично-теоретичних, спеціально-історичних методів дослідження, охарактеризованих у *третьому параграфі першого розділу* роботи. Виділимо серед них методи: історико-хронологічний, історико-генетичний, аналізу, синтезу, узагальнення та принципи: історизму, об'єктивності, всебічності, наступності та ін. Цінно, що Андрій Баган не лише називає різні методи, але й змістовно пояснює особливості їх використання у своєму дослідженні. Здобувач зауважує, що дисертація написана у жанрі біографістики, з використанням позитивістського підходу. Схвально, що дослідник подає ґрунтовну характеристику і виокремлює специфіку використаного у роботі термінологічного апарату.

У *другому розділі* роботи дослідник з'ясовує «*Формування суспільно-політичних поглядів*» Романа Дашкевича, подаючи цікаві факти з священничого середовища його галицької родини, з навчання у перемишльській гімназії та Львівському університеті. Системно проаналізовано перші кроки його громадсько-політичного життя, як члена львівської філії товариства «Просвіти» і засновника студентського просвітнього гуртка, а згодом члена Головної управи Українського студентського союзу. Посилаючись на джерела, дослідник фахово простежив розвиток січового руху, обґрунтувавши тезу, що завдяки Р. Дашкевичу львівська філія УСС («Повітова січ» у Львові) стала найактивнішою в Галичині (с. 74). Січові свята, січово-стрілецькі курси, «прапорове січове свято» та інші культурно-просвітницькі заходи, спортивні тренування максимально популяризували українську ідею напередодні Великої війни. Тому не дивно, що добровільну українську військову організацію – Українські Січові Стрільці – складали друзі і учні Р. Дашкевича.

Обставини долучення Романа Дашкевича до подій Першої світової війни і Української революції дослідник розглянув у *третьому розділі*, зосередившись на військовій діяльності в австро-угорській армії та армії УНР (3. 1), участі в

антигетьманському повстанні, боротьбі із більшовицькими та денікінськими військами (З. 2.).

Автор влучно описує діяльність Р. Дашкевича після втечі з полону, зокрема його участь у формуванні УСС, послідовну боротьбу за УНР та пов'язані з цим виклики і труднощі. Як зауважує дослідник, створена Р. Дашкевичем гарматна батарея, де-факто, стала першим артилерійським підрозділом українського війська (с. 91).

З огляду на те, що в українській історіографії ведуться дискусії щодо характеру Української Держави – Гетьманату (український, російський чи малоросійський це був проєкт), цікавими є погляди Р. Дашкевича на цю державу і ставлення до гетьмана (с. 101). Не присягнувши на вірність П. Скоропадському, він разом з іншими січовиками передислокувався на Запоріжжя, очолив 4-ту батарею Запорізького Корпусу генерала О. Натіїва. Описуючи ведення бойових дій на півдні і сході України, дослідник не оминає опису труднощів матеріальних проблем, господарських справ.

Дисертант простежує участь гармашів і «батька української арти» в антигетьманському повстанні, у боях на всіх складних ділянках фронту у складі Армії УНР проти більшовиків та денікінців. Цікавим є описане автором, з посиланнями на джерела, бачення перебігу Української революції, ставлення західних держав до українського питання очима Р. Дашкевича.

Науковою новизною вирізняється *четвертий розділ* роботи, присвячений громадсько-політичній діяльності Романа Дашкевича і пам'яті про нього. Автор з'ясовує, покликаючись на документи, обставини і роль Р. Дашкевича у формуванні УВО, не уникаючи дискусійних питань про заснування цієї організації (с. 121-122), а також простежує його зусилля для поширенню УВО на території Галичини.

Оригінальною ниткою у роботі простежується святкуванням Р. Дашкевичем Різдва від 1914 р до 1922 р., його враження ніби відображають становище України у ті роки.

Дослідник оцінює громадсько-політичну діяльність Р. Дашкевича після його повернення з еміграції до Галичини, коли він зайнявся юридичною практикою, і поставив собі за мету відновити діяльність «Січі».

Вартісними є сюжети, пов'язані із заснуванням друкованого органу товариства – «Січові вісті», поширенням різних форм збереження пам'яті про січовий рух початку ХХ ст. і труднощі цього процесу, а також реакція січовиків, вірних соборницькій ідеї, на голод у 1921-1923 р. у радянській Україні. Водночас, було б цікаво з'ясувати чи робили січовики якісь практичні кроки для допомоги голодуючим.

Автор розглядає причини і обставини заборони польською владою «Повітової Січі», обґрунтовує рішення Р. Дашкевича заснувати нове товариство «Луг», слушно зауважуючи, що певний час завдяки організаційним здібностям Р. Дашкевича, луговики і січовики проводили спільні заходи.

В окремому підрозділі дослідник системно та фахово проаналізував створення спортивно-пожежного товариства «Луг», як позапартійної, громадської організації і висвітлив визначальну роль у цьому Р. Дашкевича. Як позитив роботи, виокремимо професійне, комплексне визначення цінностей, основних засад статуту, програми «Лугу» (с.134-136). Вважаємо, що проаналізована автором платформа військово-патріотичного вишколу, культурно-освітні та педагогічні завдання луговиків актуальні не лише в історичному, але й сучасному плані і мають бути популяризовані у нинішній Україні. Пророче звучать процитовані дисертантом слова Романа Дашкевича: «Луг має бути джерелом проти московської пропаганди, без огляду на те, чи вона називатиме себе братом, чи буде червона, чи біла. Москва була завжди нашим ворогом, і Москву треба знищити» (с. 137).)

Не залишилась поза увагою дослідника внутрішня опозиція у товаристві, уособлена на початках в Українській соціалістично-радикальній партії, а згодом через ускладнення діалогу з іншими українськими національно-культурними товариствами. Достатньо чітко у дисертації показано складності співжиття з польською владою, особливо після «пацифікації» і вимушеного підпорядкування у 1932 р. Лугів варшавському уряду фізичного виховання і

військової підготовки, що викликало антилугову кампанію серед української громадськості. Обмірковуючи думки Р. Дашкевича, автор переконаний, що в основі нових реалій питання: «куди дорога? чи має сільська молодь іти справді до «Стшельца», чи деморалізуватися без усякої організації фізичного виховання?» (с. 148) мало однозначну відповідь. Зрештою реорганізований на вимогу влади «Луг», із своїм гімном «Ой, у лузі червона калина», з другої половини 1934 р. завдяки зусиллям Р. Дашкевича, стає найбільш популярним і масовим молодіжним товариством у Галичині (с. 149).

Важливим аспектом дисертації є аналіз дисертантом відносини Р. Дашкевича з політичними партіями та громадськими організаціями регіону, які намагалися встановити контроль над затребуваним молодіжним товариством, у ході якого автор обґрунтовано зауважує, що найбільшою була співпраця з ідейно спорідненою організацією – «Соколом-Батьком» (с. 157).

Інформаційно насичений дослідницький матеріал міститься у *підрозділі 4.3. «Роман Дашкевич в національній пам'яті українців»*, у якому Андрій Володимирович висвітлює повернення імені Романа Дашкевича, незаслужено забутого і затаврованого радянською пропагандою, в історію сучасної України. Позитивно, що у роботі проілюстровано зміни в українській топоніміці, поява імені генерала у публічному та медіа просторі незалежної України.

Висновки дисертації (с. 170-176) є чіткими, добре аргументованими, оригінальними, цілком відповідають поставленим завданням, засвідчують високий науково-теоретичний рівень здійсненого дослідження зі спеціальності 032 «Історія та археологія». Число позицій у Списку використаних джерел складає 410 найменувань. Зауважимо на їх грамотному оформленні, згідно існуючих на сьогодні вимог.

3. Наукова новизна одержаних результатів.

Андрію Багану вдалося розробити проблеми і сформулювати висновки, які раніше не були предметом спеціального наукового дослідження. Новацією дисертації є логічно сформульоване, концептуальне бачення громадської і військово-політичної діяльності Романа Дашкевича на основі введених до наукового обігу неопублікованих архівних документів ЦДАВО України,

ЦДАГОУ, ЦДІАЛ України, мемуарної літератури, а також компаративного, критичного аналізу напрацювань вітчизняних та зарубіжних істориків. Досягненням здобувача вважаємо реконструкцію чинників, що впливали на становлення Р. Дашкевича як військового і громадського діяча; окреслення його ролі у житті української діаспори та розвитку української історичної науки за кордоном та повернення пам'яті про нього у сучасній Україні

4. Практичне значення одержаних результатів дослідження.

Вважаємо, що матеріал дисертаційної роботи, її концептуальні висновки можна використати при підготовці узагальнювальних і довідкових праць з історії України, військової історії, краєзнавчих видань. Нагромаджений фактографічний матеріал може знадобитися у просвітницькій, краєзнавчій, музейній роботі.

5. Повнота викладення наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, в наукових публікаціях, зарахованих за темою дисертації.

Дисертаційне дослідження пройшло необхідну апробацію: його ключові положення та висновки були представлені на 4 міжнародних та 4 всеукраїнських конференціях (с. 23-24), відображені у 4 фахових статтях та 9 статтях іншого характеру (с. 14-15).

6. Відповідність дисертації встановленим вимогам.

Зміст та структура дисертаційної роботи характеризується добре продуманою логічною структурою, відповідають поставленій меті та завданням, цілком розкривають обрану тему. Назви розділів і підрозділів стисло і чітко відображають постановку конкретних наукових проблем, які дисертант визначив у дослідницьких завданнях. Праця складається із анотацій (українською і англійською мовами), списку публікацій здобувача за темою дисертації, переліку умовних скорочень, вступу, основної частини (чотирьох розділів, восьми підрозділів), висновків, списку використаних джерел (410 позицій). Загальний обсяг дисертації складає 205 сторінок, із них 171 сторінка основного тексту (без списку використаних джерел).

Відсутність порушення академічної доброчесності.

Випадків порушення принципів академічної доброчесності у дисертації та наукових працях, які репрезентують результати дослідження А. В. Багана не виявлено. Висновки попередників враховано і відповідно зроблено відсилки до їхніх текстів. Навмисних спотворень не виявлено.

7. Дискусійні положення та зауваження щодо змісту дисертаційної роботи.

Не применшуючи заслуг автора у розкритті теми, наголосимо на окремих побажаннях та зауваженнях:

1. думаємо, що праці М. Безручка, М. Капустянського, П. Шандрука (с. 26-27), як безпосередніх учасників національно-визвольних змагань, котрі мали власне ставлення до означених подій, доречніше було б віднести до джерельної бази дослідження;
2. у вступі потрібно було обґрунтувати практичне значення отриманих результатів дослідження;
3. віддаючи належне використаній дисертантом об'ємній джерельній базі (1. 2.), зокрема архівним документам, і розуміючи дискусійність моделі класифікації джерел, все ж вважаємо, що інформативнішим було б їх групування за змістом чи проблемним принципом, а не за фондами у місцях зберігання;
4. робота виграла б, якби автор глибше проаналізував сюжети родинного, подружнього життя Романа Дашкевича, а також доповнив дисертаційне дослідження Додатками;
5. вважаємо, що було б цікаво детальніше розкрити реакцію січовиків на голод 1921-1923 рр., з'ясувати чи робились якісь практичні кроки допомоги голодуючим.
6. у Списку використаних джерел потрібно подавати не назву пресового органу (позиції 150-164), а вказувати назву конкретної статті чи замітки, опублікованої у тому чи іншому числі згаданих видань;
7. визнаючи загалом грамотне оформлення позицій у Списку використаних джерел, все ж зауважимо на окремих помилках: потрібно називати сучасну назву архіву, а Центральний державний архів громадських об'єднань

України (с. 179) із червня 2022 р. називається Центральний державний архів громадських об'єднань та українців (ЦДАГОУ); у дисертаційному дослідженні зустрічаються описки (с. 18, 42, 46, 126), помилки (позиція 239 на с. 95), повтори (с. 76 і 82, позиція 288 і 289 на с. 199).

Означені зауваження і побажання носять рекомендаційний характер, не впливають на фаховий рівень здійсненого дисертаційного дослідження та можуть бути враховані дослідником у подальшій науковій роботі.

8. Загальний висновок.

Дисертація Андрія Володимировича Багана «Військово-політична і громадська діяльність Романа Дашкевича» є логічно завершеним, самостійним, науковим дослідженням, що виконане на високому науковому рівні, має теоретичне та практичне значення. Мета роботи досягнута, а поставлені наукові завдання вирішені.

За своєю актуальністю, науковою новизною, змістом, теоретичним і практичним значенням, стилем викладу матеріалу дисертація «Військово-політична і громадська діяльність Романа Дашкевича», подана на здобуття наукового ступеня доктора філософії у галузі знань 03 Гуманітарні науки, за спеціальністю 032 – Історія та археологія, відповідає вимогам Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44 зі змінами, а її автор Андрій Володимирович Баган заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 032 – Історія та археологія.

Офіційний опонент:

доктор історичних наук, професор,

професор кафедри історії України

Рівненського державного гуманітарного університету

Руслана Давидюк

